

Засуджена

Вісенте Бласко Ібаньєс

Вісенте Бласко Ібаньєс

ЗАСУДЖЕНА

оповідання

Переклад Віктора Часника. Текст розміщено електронним видавництвом Укрлібу. Розповсюдження чи передрук тексту можливі тільки після узгодження з перекладачем!

Чотирнадцять місяців Рафаель знаходився у тісній камері.

Межами його світу були ці чотири стіни, кольору матово-білої кістки, тріщини та забоїни яких були відомі йому напам'ять; сонцем було високе вікно, перехрещене ґратами, що розрізали синю пляму неба; а з восьми кроків по підлозі ледь половина була доступна йому через дзвінкий, писклявий ланцюг, чиє кільце, охоплюючи щиколотку, майже зрослося з плоттю.

Його засудили на смерть, і, поки в Мадриді останній раз гортали папери, він провів місяці і місяці, похований тут заживо, гниючи, мов живий труп, у тій вапновано-цементній труні, бажаючи, як миттєве зло, яке покладе нарешті край попереднім, щоб скоріше настав час, коли вони перехоплять йому горло, покінчивши все відразу.

Що його найбільше турбувало — чистота; підлога підміталась щодня і добре вимивалась, щоб волога, фільтруючи через циновку, діставала до кісток; ті стіни, на яких не було дозволено мати ні пилінки. В'язня позбавили навіть сусідства бруду. Повна самотність. Якби туди залізли щури, йому було б у втіху розділити з ними мізерні харчі і говорити про них як про хороших компаньйонів; Якби він знайшов павука в кутках, він би розважав себе, приручаючи його.

Вони не хотіли ніякого іншого животіння в цій могилі, крім його. Одного разу, як згадував Рафаель! горобчик висунувся через ґрати, як неслухняний хлопчисько. Це втілення світла і простору цвірінькало, ніби виражаючи здивування від того, що побачило внизу бідолашну жовтувату і худу істоту, яка тремтіла від холоду в середині літа, з кількома хустками, нап'ятими на голову, і ганчіркою ковдри, закриваючою нирки. Він, мабуть, злякався його кутастого, блілого обличчя, з білизною перем'ятого паперу; дивний одяг з червоного хутра переполошив його, і він втік, струшуючи пір'я, ніби позбавившись від похоронного туману та гнилої вовни, які видихала решітка.

Єдиною гомоном життя був шум прогулянки в'язнів по двору. Ті, принаймні, бачили вільне небо над головою, вони не ковтали повітря через віддушину; їхні ноги були вільні, і їм було з ким розмовляти. Але і вони відчували всередині нещастя своїх ґрадацій. Рафаель розгадав вічне людське невдоволення. Він заздрив тим, хто

знаходиться у дворі, вважаючи їх становище одним із найбажаніших; ув'язнені заздрили стороннім людям, тим, хто користувався свободою, і тим, хто в той час проходив вулицями, можливо, не вважаючи себе задоволеним своєю долею, амбітними, хто знає, скільки всього речей!... Як добре на волі!... Вони заслужили ув'язнення.

Він опинився на нижній сходинці ганьби. Він намагався було вирватися, у пориві відчаю почавши підкоп, і підвищена пильність у відповідь давила на нього невпинно і непосильно. Якби він заспівав, вони б заставили його замовчати. Йому хотілося відволіктись, монотонно гудучи молитвами, яких навчала його мати та із яких він пам'ятав лише шматочки, але вони змушували його заткнутись. Він намагався прикинутися божевільним? Анумо, більше тиші! Вони хотіли зберегти його цілим, здоровим тілом і духом, щоб кат не оперував вже пошкодженим м'ясом.

Збожеволів! Не хотів бути таким; але ув'язнення, нерухомість і той мізерний і поганий раціон прикінчували його. У нього були галюцинації; якимось ночами, коли він заплющив очі, перемучений режимним світлом, до якого за чотирнадцять місяців він не зміг звикнути, його охопила дивна думка, що під час сну його вороги, ті, хто хотів його вбити, і ті, кого він не знав, вони навиворіт перевернули кишки живота. За це тюремники мучили його жорстокими уколами.

Вдень він завжди думав про своє минуле, але пам'ять була настільки втрачена, що вважав, що перебирає чужу історію.

Він пам'ятав повернення до рідного міста, після своєї першої в'язничної кампанії за певні травми іншим; його слава в усьому районі, натовп таверни на площі захоплюється ним: Який брутальний Рафаель! Найкраща дівчина в місті вирішила бути його дружиною, більше від страху і поваги, ніж від любові; ті, хто з ратуші лестили йому, даючи рушницю сільської гвардії, підштовхували його жорстокість для використання її на виборах; Він царював безперешкодно протягом усього терміну; він мав інших, із подоланої банди, в кулаку, поки, втомившись цим, вони не використали певного сміливця, який щойно вийшов з в'язниці, і протиставили його Рафаелю.

Господи! Професійна честь опинилася під загрозою: особа, яка відбирала у нього хліб, мусила отримати у вухо. І як неминучий наслідок, приховане чекання, точний рушничний постріл та добивання прикладом, щоб це більше не кричало і не тіпалось.

У всякому разі... чоловічі речі! І нарешті тюрма, де він знайшов колишніх знайомих; судовий процес, на якому всі, хто раніше боявся його, помстилися за страхи, яких вони натерпілися, свідчачи проти нього; жахливий вирок і ті прокляті чотирнадцять місяців чекання смерті з Мадрида, до якої, зазвичай, приїжджав фургон.

Йому не бракувало мужності. Він думав про Хуана Портелу, про гарного Франциско Естебана, про всіх мужніх паладинів, чиї подвиги, переказані в романсах, які він завжди слухав із захопленням і визнавав себе готовим з такою ж присутністю духу, як вони, зустріти свій останній транс.

Але деякими ночами він вистрибував з-під ковдри, ніби виштовхнутий прихованою пружиною, видаючи своїми оковами деренчання із сумними повторами. Він кричав, як дитина, і при цьому каювся, марно бажаючи заглушити свої стогони. Хтось кричав

усередині нього; інший, якого він ніколи раніше не зустрічав, який боявся і хникав, не заспокоюючись, поки не випив півдюжини чашок тієї палаючої суміші керобу * та інжиру, яку вони назвали кавою в тюрмі.

Від стародавнього Рафаеля, який бажав скорої смерті, не залишилося нічого, крім оболонки. Новий, сформований всередині цієї могили, з жахом подумав, що чотирнадцять місяців уже минуло, і кінець обов'язково наблизився. Він охоче погодиться би витратити ще чотирнадцять на очікування біди.

Він був підозрілий; він відчув, що біда наближається; бачив її всюди: на допитливих обличчях, що зазирали у вічко камери; у в'язничному священику, котрий зараз щодня входив, ніби ця заражена камера — найкраще місце, щоб поговорити з людиною і викурити сигарету. Погано, погано!

Питання не могли бути більш тривожними. Чи він був добрим християнином? Так, падре. Він поважав священиків; і про сім'ю не було б чого сказати; весь його народ пішов у гори, щоб захищати законного короля, бо це було рішенням парафіяльного священика. І щоб підтвердити своє християнство, він витягнув із пазухи якийсь брудний мотлох.

Пізніше священик розповів йому про Ісуса, який, будучи Сином Божим, опинився в подібній до його ситуації, і це порівняння хвилювало бідного диявола. Яка честь!... Але хоч він був утішений такою схожістю, він хотів, щоб це було здійснено якомога пізніше.

Настав день, коли страшна новина вибухнула, як грім. Справа в Мадриді закінчилася. Наступала смерть; але з великою швидкістю, телеграфом.

Коли тюремник сказав йому, що його дружина з дівчинкою, яка народилася, поки він перебував у в'язниці, вешталися навколо в'язниці з проханням побачити його, він більше не вагався. Коли вона виїхала з міста, справа була на вершині.

Вони змусили його подумати про помилування, і він з люттю вчепився в цю останню надію всіх нещасних. Хіба інші не досягли цього? Чому не він? Крім того, нічого не варто було добрій сеньйорі з Мадрида лишити йому життя; це було лише питання підписання.

І всіх офіційних могильників, які відвідували його з цікавості чи обов'язку, адвокатів, священиків та журналістів, він запитував, тремтячи і благаючи, наче вони могли його врятувати:

— Як вигадаете? Чи підпише?

Наступного дня вони відвезли його до свого містечка, зв'язали і охороняли, як бика, що йде на забій. Кат був уже там зі своїм реманентом. І чекаючи моменту від'їзду, щоб побачити його, жінка проводила години біля в'язничної двері, темношкіра, товстогуба, із зрослими бровами, при русі плахти, одягної поверх усього, вона поширювала гострий стійкий запах корівника.

Вона була приголомшена тим, що була там; її одурілий погляд видавав скоріше остовпіння, ніж біль, і лише коли помітила істоту, що вчепилась у її величезні груди, вона пролила кілька сліз.

Сеньйор! Яка ганьба для сім'ї! Вона ж знала, що цей чоловік закінчить так. Якби

тільки дитинка не народилася!

Тюремний священик намагався її потішити. Вияви смирення, сказав він, ще можна знайти, ставши вдовою, чоловіка, який зробить її щасливішою. Це, здавалося, розпалило її, і вона навіть зайшла так далеко, щоб поговорити про свого першого хлопця, доброго парубка, який віддалився з-за страху перед Рафаелем, і який тепер показався біля неї в місті і на хуторі, ніби хотів щось сказати.

— Ні; Чоловіків не бракує, — тихо сказала вона із посмішкою. Але я добра християнка; І якщо я візьму іншого чоловіка, я хочу, щоб він був таким, як Бог наказує.

І помітивши здивований погляд священика та служок біля дверей, повернулася до реальності, відновивши свій важкий лемент.

У сутінках прийшла новина. Так, було помилування. Та сеньйора, яку Рафаель уявляв там, у Мадриді, з усією пишністю та прикрасами, які має Вічний Отець на вівтарях, здолана телеграмами та благаннями, продовжила життя засудженому.

Помилування мало у в'язниці такий вибуховий ефект, ніби кожен із в'язнів отримав розпорядження про звільнення.

— Радуйся, жінко, — сказав священик дружині помилуваного чоловіка. Вони більше не вбивають твого чоловіка: ти не будеш вдовою.

Дівчина мовчала, ніби боролася з ідеями, що розгортаються в її мозку з незграбною повільністю.

— Добре, — сказала вона нарешті спокійно. А коли він вийде?

"Вийде!... Ти божевільна?" Ніколи. Ви вже можете бути задоволені врятуванням його життя. Він поїде до Африки, і, будучи молодим і сильним, може ще прожити двадцять років.

Вперше жінка плакала всією душею; але її плач був не від смутку, не з відчаю, а з люті.

— Іди, жінко, — роздратовано сказав священик. Це спокушає Бога. Вони врятували йому життя, ти розумієш? Він вже не засуджений до смертної кари... А ти ще скаржишся?

Обірвала гіркі сльози. Її очі блиснули ненавистю.

"Добре, що його не вбивають... Я рада". Він врятований, але я що?...

І після тривалої паузи додала між скигненнями, які стріпували її темну, палаючу і жорстко парфумовану плоть:

"Тут засудженою є я".

© Віктор Часник. Переклад з іспанської. 2020.

* Кербоб — стручкові плоди вічнозеленого ріжкового дерева, що росте в середземноморських країнах, а саме — в Італії, Іспанії, на Кіпрі та інших. Замінник какао-порошку.